

KS. WŁADYSŁAW PIWOWARSKI

ZARYS DZIEJÓW SEKCJI TEOLOGII PASTORALNEJ NA KATOLICKIM UNIWERSYTECIE LUBELSKIM

1958—1968

Od XVIII w., tj. od czasu, kiedy „nauka pasterzowania” została wprowadzona na uniwersytety, teologię pastoralną traktowano jako dyscyplinę czysto praktyczną — sztukę kierowania duszami. W konsekwencji kładziono nacisk raczej na duszpasterską formację duchowieństwa, nie zaś na naukową teorię działalności Kościoła w świecie. Wykłady teologii pastoralnej powierzano kapłanom starszym, doświadczonym, roztropnym w przekonaniu, że są oni w stanie dostarczyć studentom przygotowującym się do kapłaństwa odpowiednich informacji i praktycznych wskazań na temat sztuki pasterzowania. Ten stan utrzymywał się w Kościele niemal do ostatnich lat.

Dopiero w okresie powojennym coraz częściej zwraca się uwagę na niedociągnięcia w dziedzinie teologii pastoralnej oraz na potrzebę skonstruowania naukowej i eklezjologicznej teorii duszpasterstwa, która miałaby za zadanie — w oparciu o teologiczno-socjologiczną analizę „teraźniejszości” — wypracować zasady, dyrektywy i programy działalności Kościoła dostosowanej do współczesnej sytuacji. To uświadomienie nowych zadań, jakie stały przed teologią praktyczną, czyli teologią pastoralną, łączy się w wielu krajach z reorganizacją dotychczasowej struktury studiów pastoralnych oraz z tworzeniem instytutów naukowo-badawczych w zakresie duszpasterskiej działalności Kościoła w całym świecie, w poszczególnych krajach i w diecezjach. Nigdzie jednak nie wypracowano takiego modelu studiów pastoralnych, który by mógł być zaakceptowany i powszechnie realizowany. To, co się obecnie dzieje w dziedzinie reformowania i organizowania owych studiów, można uznać tylko za mniej lub więcej bardziej udaną próbę.

1. POCZĄTKI SEKCJI TEOLOGII PASTORALNEJ

Powyższe uwagi rzucają pewne światło na powstanie i dzieje sekcji teologii pastoralnej na Wydziale Teologicznym KUL. Najpierw trzeba stwierdzić, że do r. 1958 wykłady z teologii pastoralnej były prowadzone tylko na kursie zwyczajnym teologii dla alumnów seminarium duchow-

nego. Celowość ich znajdowała uzasadnienie w praktycznej formacji studentów przygotowujących się do pracy kapłańskiej w terenie. Na kursie wyższym Wydziału Teologicznego wykładów z teologii pastoralnej nie było. Zresztą przy dawniejszym jej rozumieniu jako „sztuki pasterzowania” było to zbyt. Zbyt.

Dopiero w dniu 16 V 1958 r. na zlecenie Episkopatu Polski i na wniosek ks. prof. dra Stanisława Łacha, ówczesnego dziekana Wydziału Teologicznego, Rada Wydziału podjęła uchwałę o erygowaniu sekcji teologii pastoralnej na kursie wyższym teologii. W ramach sekcji utworzono następujące katedry: 1. katedrę teologii pastoralnej ogólnej, w skład której weszły: katedra liturgiki, katedra katechetyki i katedra homiletyki, 2. katedrę socjologii religii i 3. katedrę psychologii duszpasterskiej. Uchwała Rady Wydziału została zatwierdzona przez Senat Akademicki KUL w tydzień później, tzn. 23 V 1958 r. Jednocześnie władze uniwersyteckie wystąpiły do Episkopatu Polski z pismem następującej treści:

„Z dniem 1 X 1958 r. na Wydziale Teologicznym KUL zostanie otwarta specjalna sekcja teologii pasterskiej zgodnie z uchwałą Rady Wydziału Teologicznego z dnia 16 V br. zatwierdzoną przez Senat dnia 23 V br. i zaleconą przez Komisję Episkopatu dla Spraw KUL. W zakres studiów wchodzić będą ogólne przedmioty teologiczne umożliwiające uzyskanie licencjatu oraz przedmioty specjalne dające możliwość uzyskania stopnia doktora świętej teologii z zakresu pastorologii. Przesyłając w załączeniu program studiów na I rok, uprzejmie proszę Waszą Ekscelencję o łaskawe zainteresowanie się powyższą sekcją i ewentualne skierowanie na nią kandydatów”

W odpowiedzi na pismo ks. prof. dra Mariana Rechowicza, rektora KUL, biskupi ordynariusze i przełożeni zakonni skierowali w r. akad. 1958/59 na studia pastoralne 9 studentów. W porównaniu ze zgłoszeniami na inne sekcje przy Wydziale Teologicznym liczba ta była znacznie wyższa. Fakt ów świadczył o zainteresowaniu sekcją teologii pastoralnej w kręgach kościelnych w Polsce.

Otwarcie nowej specjalizacji łączyło się z poważnymi trudnościami. Nie było wystarczającej kadry samodzielnych i pomocniczych pracowników nauki ani też odpowiednio wypracowanego programu studiów. Trudności te występują zresztą do chwili obecnej. Toteż sekcja teologii pastoralnej była przez cały czas przedmiotem szczególnej troski ze strony jej kierowników, dziekanów Wydziału Teologicznego i rektorów KUL. Dogłębnie to odzwierciedlają: *Księga protokółów Rady Wydziału Teologicznego*, *Kronika Wydziału Teologicznego*, protokoły posiedzeń pracowników naukowych sekcji teologii pastoralnej oraz sprawozdanie ks. doc. dra W. Poplatka, kierownika sekcji, pt. *Nurty badawcze sekcji teologii pasterskiej* („Zeszyty Naukowe KUL”, 8 (1965), nr 3, s. 19—21).

2. ETAPY ROZWOJU SEKCJI TEOLOGII PASTORALNEJ

Jak się wydaje, w dziejach sekcji teologii pastoralnej można wyróżnić dwa etapy: a) 1958—1963 i b) 1963—1967. Podział ten znajduje uzasadnienie przede wszystkim w liczbie i jakości zmian wprowadzonych na sekcji pastoralnej oraz w reformie studiów dokonanej na kursie wyższym Wydziału Teologicznego.

W pierwszym okresie rozwoju na czołowe miejsce wysuwa się problem formowania się sekcji teologii pastoralnej. Od r. 1958 do 1960 należało ustalić nowy program kolejno dla I, II i III roku studiów. Trudności te musieli pokonywać nie tylko członkowie Rady Wydziału Teologicznego, ale także wykładowcy sekcji pastoralnej z jej opiekunem — ks. prof. drem Marianem Rechowiczem — oraz kierownikiem — ks. doc. drem Józefem Majką. W tym celu odbywano posiedzenia pracowników sekcji, niejednokrotnie przy pomocy zaproszonych członków Komisji Duszpasterskiej Episkopatu, które później znajdowały oddźwięk w posiedzeniach Rady Wydziału. Program I roku studiów, uchwalony na Radzie Wydziału Teologicznego 23 VI 1958 r., obejmował 10 godz. wykładów międzysekcyjnych oraz 13 godz. wykładów i ćwiczeń z zakresu specjalizacji. Wśród tych ostatnich były takie przedmioty, jak wstęp do teologii pastoralnej, liturgika duszpasterska, homiletyka, socjologia religii i psychologia duszpasterska. Od początku istnienia sekcji przedmioty pomocnicze, jak socjologia religii i psychologia duszpasterska, były bardziej rozbudowane niż przedmioty zasadnicze. Brakowało zwłaszcza teologii pastoralnej fundamentalnej, integrującej poszczególne specjalizacje. Pomimo wielu usiłowań nie udało się znaleźć wykładowców teologii pastoralnej, hodegetyki, homiletyki i katechetyki.

Protokoły Rady Wydziału ukazują, jak trudno było znaleźć odpowiednich specjalistów na wakujące katedry. Oprócz ks. prof. dra J. Pastuszki, ks. doc. dra J. Majki i ks. dra W. Schenka, którzy od początku podjęli zajęcia na sekcji, widnieją tam takie nazwiska, jak: ks. bp dr H. Bednorz, ks. dr W. Pluta, ks. dr P. Latusek, ks. dr L. Orzeł, ks. dr S. Wójtowicz, ks. dr K. Gumol, ks. dr M. Finke, dr J. Strojnowski, doc. dr S. Kunowski, ks. dr W. Piwowski, ks. dr A. Szafranski, ks. dr I. Tokarczuk, ks. dr L. Kuc, ks. mgr J. Charytański. Spośród nich tylko niektórzy zostali zatrudnieni na sekcji. Istniejące braki w wykładaniu przedmiotów specjalnych były uzupełniane cyklami wykładów organizowanych doraźnie w omawianym okresie.

Dzięki staraniom rektora KUL i dziekana Wydziału Teologicznego udało się poszerzyć program wykładów sekcji pastoralnej o hodegetykę i homiletykę (ks. dr R. Rak w r. 1959), pedagogikę pastoralną (doc. S. Kunowski w r. 1960), medycynę i psychiatrię pastoralną (dr J. Stroj-

nowski w r. 1960) oraz teologię pastoralną fundamentalną (ks. dr A. Szafranski w r. 1962). W r. akad. 1961/62 zatrudniono ks. dra Piwowarskiego, któremu powierzono wykłady ze wstępu do teologii pastoralnej, a w r. akad. 1962/63 — ks. dra Tokarczuka, zlecając mu wykłady z hodegetyki, i ks. dra L. Kuca, powierzając mu zajęcia z homiletyki.

Można powiedzieć, że przy końcu pierwszego okresu sekcja była w zasadzie uformowana. Wykładane były przynajmniej najważniejsze przedmioty pastoralne. Studenci mieli możliwość zapoznania się z różnymi dziedzinami duszpasterstwa oraz specjalizacji w zakresie hodegetyki, homiletyki, liturgiki, pedagogiki pastoralnej, psychologii i socjologii religii. Poważnym niedociągnięciem organizacyjnym był jednak brak zakładu naukowego, nieodzownego w pracy naukowo-badawczej. W tej sprawie ks. doc. dr Majka złożył memoriał na Radzie Wydziału Teologicznego w dniu 16 III 1960 r. Później, w r. 1961, zakład ten został otwarty — pod nazwą Zakład Socjologii Religii — jednakże w prymitywnych warunkach lokalowych i bez należytego wyposażenia w pomoce naukowe. W r. 1963 przeniesiono go już do nieco lepszego pomieszczenia.

W dniu 24 VI 1963 r. Rada Wydziału Teologicznego mianowała kuratorem sekcji pastoralnej ks. doc. dra Władysława Poplatka, sprawy programowe zaś powierzyła ks. drowi Ignacemu Tokarczukowi. W tym czasie został zapoczątkowany drugi okres rozwoju sekcji teologii pastoralnej. Zmiana kierownictwa sekcji nastąpiła bowiem w chwili przeprowadzenia reformy studiów na kursie wyższym Wydziału Teologicznego. Stosownie do zaleceń konstytucji *Deus scientiarum Dominus* obowiązywało 10 godz. międzysekcyjnych. Przy końcu roku należało zdać egzamin licencjacki „ex universa theologia”. Lata II i III studiów przeznaczone były na specjalizację. Reforma ta znalazła szczególny wyraz w programie zajęć na sekcji pastoralnej. Na posiedzeniu pracowników naukowych sekcji w dniu 30 IX 1963 r. ks. prof. dr Ludwik Krupa, dziekan Wydziału Teologicznego, stwierdził: „Trzeba skończyć z eksperymentami i tymczasowością, a ustalić zasady i wytyczne na przyszłość, aby wreszcie sekcja pastoralna nabrała jakiegoś kręgosłupa i mogła należycie funkcjonować”.

Istotnie, jeszcze w r. akad. 1963/64 program studiów na sekcji pastoralnej został udoskonalony. Oddzielenie teologii ogólnej od specjalizacji pozwoliło na roku II powiększyć zakres przedmiotów kursorycznych, a na III — monograficznych. Nowością w tym roku było wprowadzenie obowiązkowej lektury zasadniczej i pomocniczej, celem pogłębienia wiadomości osiągniętych podczas studiów, oraz obowiązkowych praktyk duszpasterskich studentów. Na wniosek kierownika ks. doc. dra W. Poplatka Rada Wydziału Teologicznego zatwierdziła projekt tych praktyk w dniu 16 XII 1963 r. Od tego czasu studenci w ramach wła-

snych specjalizacji pastoralnych wykonywali co roku, zwłaszcza w okresie wakacyjnym, ćwiczenia praktyczne w różnych ośrodkach duszpasterskich na terenie prawie wszystkich diecezji polskich. Niemało usług pod tym względem oddał też studentom homiletyki i liturgiki kościół akademicki.

Ks. doc. dr Poplatek jako kierownik, a później także jako dziekan Wydziału Teologicznego, ciągle zabiegał o rozwój sekcji pastoralnej. Dzięki jego staraniom w r. akad. 1964/65 zostały wprowadzone dalsze udoskonalenia do programu studiów, zatrudniono nowych pracowników naukowych, wszczęto starania o wygodniejsze pomieszczenie dla Zakładu Teologii Pastoralnej. Nowy projekt studiów uchwalony przez Radę Wydziału Teologicznego 14 XII 1964 r. na wniosek ks. doc. dra Poplatka przewidywał utworzenie trzech specjalizacji w ramach sekcji pastoralnej, a mianowicie: pedagogiczno-katechetycznej, liturgiczno-homiletycznej i hodegetyczno-socjologicznej. Należy nadmienić, że po raz pierwszy na sekcji pojawiają się wówczas w programie studiów wykłady i ćwiczenia z katechetyki, powierzone przez Radę Wydziału ks. drowi F. Blachnickiemu. Wprowadzono też wykład ogólny z antropologii pastoralnej, który objął ks. dr Kuc. Specjalizacja na sekcji pastoralnej, w pełni zrealizowana dopiero w następnym roku akademickim — 1965/66, umożliwiła poszerzenie i pogłębienie problematyki studiów. Dzięki niej można było wprowadzić więcej ćwiczeń seminaryjnych dla każdego z kierunków studiów i nowe wykłady monograficzne, w których omawiano zwłaszcza problematykę soborową. W tym roku najbardziej rozbudowane zostały specjalizacje hodegetyczno-socjologiczna i pedagogiczno-katechetyczna. Ta ostatnia otrzymała nowego pracownika, ks. dra J. Charytańskiego, oraz nowy, w zasadzie wykończony już program studiów, zatwierdzony przez Radę Wydziału Teologicznego 18 II 1966 roku. Otwarto też nowy Zakład Teologii Pastoralnej, w którym znalazły pomieszczenie wszystkie specjalizacje sekcji; dla każdej z nich wydzielono księgozbiory, wytypowano sale wykładowe, przygotowano konieczne urządzenia do pracy naukowo-badawczej.

Znakomicie rozwijająca się sekcja utraciła w r. akad. 1965/66 dwóch pracowników naukowych — ks. dra Tokarczuka i ks. dra Kuca. Ks. bp Tokarczuk otrzymał nominację na ordynariusza przemyskiego, a ks. dr Kuc przeniósł się na Akademię Teologii Katolickiej w Warszawie. Zyskała natomiast nowych pracowników — ks. dra R. Zielasko w r. akad. 1966/67 i ks. dra W. Witkowskiego w r. akad. 1967/68, którzy zajęli miejsce ks. dra Kuca; ks. dra P. Porębę i ks. dra E. Materskiego, którzy zostali zatrudnieni w r. akad. 1966/67 na specjalizacji pedagogiczno-katechetycznej; ks. dra F. Woronowskiego w r. akad. 1967/68, który objął zajęcia na specjalizacji hodegetyczno-socjologicznej. Ponadto w tym okresie na specjalizacji liturgiczno-homiletycznej pracował ks. dr M.

Zahajkiewicz, który w r. akad. 1967/68 przeszedł na asystenta przy katedrze historii liturgii, a jego miejsce zajął ks. dr W. Danielski. Zmiany te były umotywowane reformą studiów podjętą w ramach tej specjalizacji. Z kierunkiem liturgicznym współpracuje również ks. dr F. Greniuk. Dodać trzeba, że w r. 1967 zostały ukończone dwa przewody habilitacyjne pracowników naukowych sekcji pastoralnej: 27 II — ks. dra Poręby z zakresu teologii pastoralnej, ze szczególnym uwzględnieniem pedagogiki i dydaktyki religii, oraz 24 V — ks. dra Piwowarskiego z socjologii religii, za szczególnym uwzględnieniem socjologii pastoralnej.

Pewną nowością w r. akad. 1966/67 była adaptacja 10 godzin wykładów „ex universa theologia” do potrzeb i zadań sekcji pastoralnej. Na uwagę zasługują zwłaszcza następujące wykłady: Zagadnienia moralne w dekretach Soboru Watykańskiego II (ks. doc. dr Poplatek), Doktryna o Kościele Soboru Watykańskiego II (ks. dr Szafranski), Objawienie a wiara religijna (ks. dr Łukaszyk) i Paschale mysterium Christi (ks. dr Hryniewicz).

Charakterystyka drugiego okresu rozwoju sekcji pastoralnej wskazuje na jej dużą prężność, poważną rozbudowę i ciągłe ulepszanie programu studiów. Można stwierdzić, że struktura i program sekcji są już w dużym stopniu doskonałe, pod niejednym względem przewyższające analogiczne studia za granicą. Jednakże w pełni zorganizowane studia wymagają pewnej autonomii, samodzielnej pracy naukowo-badawczej, instytutu pastoralnego. W wielu krajach od dawna istnieją instytuty pastoralne i socjologiczno-pastoralne, nie tylko w płaszczyźnie krajowej, ale i diecezjalnej. W Polsce nigdzie nie ma jeszcze tego rodzaju instytutów. Ostatnio ks. dziekan doc. dr W. Poplatek przygotował odpowiedni projekt zorganizowania instytutu, który został skierowany do Rzymu. Jeśli uzyska aprobatę, sekcja teologii pastoralnej będzie mogła stopniowo przekształcić się w instytut pastoralny, służący celom naukowo-badawczym, dydaktycznym i praktyczno-duszpasterskim.

W dniu 23 VI 1967 r. nastąpiła zmiana na stanowisku kierownika sekcji pastoralnej. Rada Wydziału Teologicznego wybrała ks. doc. dra Józefa Majkę.

3. PRACOWNICY NAUKOWI SEKCJI TEOLOGII PASTORALNEJ

Szczupłe grono pracowników naukowych od początku zatrudnionych na sekcji zmuszone było przede wszystkim zająć się działalnością dydaktyczną. Niemniej jednak przez cały czas przejawiali oni znaczną aktywność naukową w prowadzeniu własnych badań i w kierowaniu pracami studentów. Swoje rozprawy publikowali bądź samoistnie, bądź

w różnych czasopismach w kraju i za granicą. Jak wspomniano, sekcja pastoralna nie posiada własnego periodyka naukowego, który by określał jej profil. Od r. 1964 korzysta jedynie z usług sekcji moralnej, której kierownik — ks. doc. dr Poplatek — udostępnia pracownikom sekcji pastoralnej część zeszytu 3 „Roczników Teologiczno-Kanonicznych”

a) *Biografie i publikacje naukowe*

Ks. doc. dr Józef M a j k a urodził się 31 V 1918 r. w Suchorzowie, pow. Tarnobrzeg. Egzamin dojrzałości złożył w 1937 r. w Gimnazjum im. Hetmana J. Tarnowskiego w Tarnowie i w tym samym roku rozpoczął studia teologiczne w Tarnowskim Instytucie Teologicznym. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1942 r., po czym do r. 1946 pełnił obowiązki wikariusza w Bieczu, Nowojakowej i Nowym Sączu. W latach 1946—1947 zajmował stanowisko kierownika Przedstawicielstwa Krajowej Centrali Caritas w Warszawie. W r. 1946 rozpoczyna studia na Wydziale Społecznym Akademii Nauk Politycznych w Warszawie, które od r. 1947 kontynuuje na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL, gdzie w 1950 r. uzyskuje stopień magistra nauk społeczno-ekonomicznych. W tym samym roku uzyskuje na Uniwersytecie Jagiellońskim stopień magistra teologii. Kontynuując studia na KUL-u uzyskuje stopień magistra, a potem doktora filozofii na sekcji filozofii praktycznej Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej w 1952 r. Od r. 1950 prowadzi wykłady z zakresu socjologii chrześcijańskiej w Tarnowskim Instytucie Teologicznym, nauczając równocześnie w szkole średniej.

W listopadzie 1952 r. otrzymuje wykłady na sekcji filozofii praktycznej Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej KUL, które prowadzi nie przestając pełnić funkcji wykładowcy w Tarnowskim Instytucie Teologicznym. W r. 1956 zostaje powołany na stanowisko zastępcy profesora na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL. W dwa lata później — w r. 1958 — habilituje się uzyskując stopień docenta socjologii chrześcijańskiej na KUL-u. W r. 1959 zostaje p. o. kierownikiem katedry socjologii religii na Wydziale Teologicznym KUL, obejmując równocześnie kierownictwo powstającej na tym wydziale sekcji teologii pastoralnej.

Działalność pisarską rozpoczyna w 1946 r. dwoma artykułami opublikowanymi w poznańskich „Wiadomościach Duszpasterskich” (*O nowe metody w duszpasterstwie* i *Duszpasterstwo zorganizowane*) oraz serią artykułów ogłoszonych w l. 1946 i 1947 w czasopiśmie „Caritas”. W latach późniejszych począwszy od 1955 r. publikuje prace z zakresu filozofii i etyki społecznej, metodologii nauk społecznych oraz socjologii religii. W tej ostatniej dziedzinie ogłosił szereg artykułów na temat rozwoju problematyki (*Socjologia religii w ujęciu niemieckiej szkoły strukturalnej*, *Socjologia religii w ujęciu prof. G. Le Bras a socjologia dusz-*

pasterska, Socjologia religii w Polsce i inne). Kilka prac poświęca problematyce socjologii parafii (*Spółeczna struktura parafii, Problem typologii parafii i inne*). Publikuje także wyniki niektórych badań socjograficznych z zakresu socjologii religii i moralności (*Rola dobroczynności w życiu społecznym i gospodarczym, Jaki jest katolicyzm polski, Kościelna działalność dobroczynna w Polsce w XIX i pierwszej połowie XX wieku, Socjografia powołań kapłańskich w Polsce i inne*). Niektóre jego prace ukazały się również w jęz. francuskim (*Les bases morales des rapports polono-allemands, La sociologie de la religion en Pologne i inne*) i angielskim (*Sociology of religion in Poland, Caritas and postwar reconstruction*). Obok prac ściśle naukowych ks. Majka napisał kilkadziesiąt artykułów publicystycznych o problematyce naukowej. Ogólnie dorobek pisarski ks. Majki obejmuje ponad 100 pozycji.

Ks. Majka jest członkiem zespołu redakcyjnego „Roczników Filozoficznych” oraz międzynarodowego czasopisma teologicznego „Concilium”, jak również członkiem towarzystw naukowych polskich (Towarzystwo Naukowe KUL, Polskie Towarzystwo Socjologiczne) i zagranicznych (Conférence Internationale de Sociologie Religieuse, Religious Research Association). Jest także członkiem Komisji Studiów i Seminariów oraz Komisji Duszpasterskiej Episkopatu Polskiego.

Ks. dr Wacław Schenk urodził się 27 IX 1913 r. w Gliwicach. Świadeństwo dojrzałości typu klasycznego otrzymał w r. 1933 w Gliwicach. Studia filozoficzno-teologiczne odbył na Uniwersytecie Wrocławskim oraz we Fryburgu/Br. w latach 1933—1937. Świecenia kapłańskie otrzymał w r. 1938 w Głogowie. W następnych latach pracował w duszpasterstwie we Wrocławiu, Gliwicach i Krapkowicach w archidiecezji wrocławskiej. W latach 1950—1952 był wykładowcą liturgiki w Wyższym Seminarium Duchownym w Nysie. W latach 1952—1955 odbył studia na KUL-u, uzyskując doktorat z teologii na podstawie rozprawy *Kult liturgiczny św. Stanisława bpa na Śląsku w świetle średniowiecznych rękopisów liturgicznych*, opublikowanej później na KUL-u w roku 1959. Od r. 1956 prowadzi zajęcia zleczone na Wydziale Teologicznym KUL. W grudniu 1958 r. został mianowany zastępcą profesora, a w roku 1964 — adiunktem. Ks. Schenk zajmuje się historią liturgii w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem pracy badawczej nad źródłami liturgicznymi, dziejami kultu świętych, dziejami liturgii w ogóle i liturgiką duszpasterską. Z tego zakresu napisał wiele rozpraw publikowanych samoistnie i w różnych czasopismach, jak: *Zagadnienia zależności kultu św. Stanisława biskupa od kultu św. Tomasza Kantuaryjskiego w świetle śląskich rękopisów liturgicznych, Rękopisy liturgiczne dawnej Biblioteki Miejskiej we Wrocławiu, Udział ludu w ofierze mszy św. — zarys historyczny, Liturgia sakramentów świętych, cz. I i II, Z dziejów li-*

turgii sakramentów świętych w Polsce, Kult świętych w Polsce — zarys historyczny i inne.

Ks. Schenk jest członkiem Towarzystwa Naukowego KUL. W czasie pracy na sekcji udziela się społecznie, wygłasza odczyty dla duchowieństwa, organizuje kursy liturgiczne itp.

Ks. dr Adam S z a f r a ń s k i urodził się 19 VII 1911 r. w Nowym Sączu. Egzamin dojrzałości złożył w r. 1929 w Nowym Sączu. Po dwuletniej przerwie wstąpił do Seminarium Duchownego w Kielcach, gdzie otrzymał święcenia kapłańskie w r. 1936. Do jesieni 1937 r. pracował w parafii Leszczyny k. Kielc. W latach 1937—1939 odbywa studia filozoficzno-teologiczne na Uniwersytecie Katolickim we Fryburgu Szwajcarskim, osiągając licencjat z teologii. Przez rok następny pracuje w duszpasterstwie przy katedrze kieleckiej i kieruje parafialną akcją charytatywną. W latach 1940—1946 obejmuje wykłady w Seminarium Duchownym w Kielcach z zakresu apologetyki i liturgiki, nadto jest wychowawcą alumnów oraz nauczycielem religii na tajnych kompletach. Od r. 1946 studiuje teologię i pedagogikę na KUL-u. Doktorat z teologii dogmatycznej uzyskuje w r. 1947, magisterium z pedagogiki w r. 1951. W międzyczasie pełni obowiązki dyrektora Wydziału Humanistycznego Seminarium Duchownego w Kielcach oraz wykładowcy teologii moralnej. Od r. 1952 pracuje na Wydziale Teologicznym KUL. W r. 1958 został mianowany zastępcą profesora.

W pracy naukowo-badawczej ks. Szafrąński koncentruje się na teologii sakramentów, laikacie i liturgii. Wyrazem jego zainteresowań są następujące publikacje: *Z badań nad charakterem sakramentalnym bierzmowania, Istota kapłaństwa wiernych według św. Tomasza z Akwinu, Kapłaństwo wiernych, Liturgia i jej znaczenie wychowawcze, Modlitwa wiernych, Wiara a sakramenty, W poszukiwaniu teologii parafii, Kapłaństwo hierarchiczne i kapłaństwo powszechne wiernych i inne.* Ks. Szafrąński jest członkiem Towarzystwa Naukowego KUL.

Ks. dr Romuald R a k urodził się 29 XII 1920 r. w Brzezince k. Katowic. Egzamin dojrzałości złożył w Państwowym Gimnazjum Męskim im. Tadeusza Kościuszki w Mysłowicach w r. 1938. W tym samym roku rozpoczyna studia filozoficzno-teologiczne, najpierw na Uniwersytecie Jagiellońskim, a następnie w Wyższej Szkole Teologiczno-Filozoficznej w Fuldzie, na Uniwersytecie Wiedeńskim i w Wyższej Szkole Teologicznej w Linzu nad Dunajem, gdzie w r. 1943 otrzymał święcenia kapłańskie. W r. 1945 z pracy duszpasterskiej w Cieszynie zostaje powołany na stanowisko kapelana i sekretarza bpa Adamskiego oraz notariusza Kurii Diecezjalnej w Katowicach. W r. 1947 uzyskuje stopień magistra teologii na Uniwersytecie Jagiellońskim i kończy naukę muzyki z zakre-

su szkoły średniej w Katowicach. Doktorat z teologii uzyskuje ks. Rak na podstawie rozprawy *Muzyka Starego Testamentu* w r. 1952 na Uniwersytecie Jagiellońskim. Oprócz funkcji notariusza kurii i wizytatora duszpasterstwa w diecezji, od r. 1954 pełni funkcję wykładowcy liturgiki w Śląskim Seminarium Duchownym. W r. 1959 ks. Rak wyjeżdża do Francji i Belgii celem pogłębienia studiów liturgiczno-pastoralnych. W tym samym roku obejmuje wykłady zleczone na sekcji teologii pastoralnej KUL oraz wykłady z teologii pastoralnej w Śląskim Seminarium Duchownym. Obecnie przygotowuje pracę habilitacyjną pt. *Recepcja i realizacja uchwał liturgiczno-pastoralnych Soboru Trydenckiego w Polsce*.

Dotychczasowe zainteresowania naukowe ks. Raka skupiają się na teologii pastoralnej i liturgice, zwłaszcza śpiewie i muzyce kościelnej. Z tego zakresu wydał jedną pozycję książkową (*Msza recytowano-śpiewana*, Katowice 1965) oraz szereg rozpraw, które publikował w kraju i za granicą w różnych czasopismach, np. *Polski śpiew „Credo” we mszy św.*, *Bleibt Polen christlich*. Ostatnio ukazały się dwie jego prace w dziele zbiorowym *Wprowadzenie do liturgii — Historia muzyki kościelnej i Nieszpory*.

Ks. Rak współpracuje z „Ruchem Biblijnym i Liturgicznym” w Krakowie oraz z „Der Seelsorger” w Wiedniu.

Doc. dr Stefan K u n o w s k i urodził się 20 VI 1909 r. w Muszkietowie (ZSRR). Po repatriacji w 1921 r. kształcił się w Polsce. Maturę Gimnazjum Realnego uzyskał w Lublinie w 1929 r. Następnie studiuje na sekcji polonistyki przy Wydziale Nauk Humanistycznych KUL, gdzie w r. 1934 uzyskuje stopień magistra. W latach 1935—1944 jest nauczycielem jęz. polskiego w Prywatnym Gimnazjum im. Vetterów, Zgromadzenia Kupców m. Lublina oraz pedagogiki w Pedagogium Handlowym w Lublinie. Po wyzwoleniu Lublina w dn. 22 VII 1944 r. organizuje gimnazja w Lublinie i w okręgu Kuratorium Lubelskiego, po czym zostaje wizytatorem okręgowym szkół średnich i zakładów kształcenia nauczycieli w tymże kuratorium. W latach 1944—1947 był członkiem ministerialnej Komisji Programowej Języka Polskiego, inicjatorem i współredaktorem czasopisma dydaktycznego pt. „Tekę Szkolną” oraz kierownikiem wydawnictwa podręczników i pomocy szkolnych pod nazwą Instytut Pracy Nauczycielskiej w Lublinie.

Od października 1944 r. doc. Kunowski prowadzi wykłady i ćwiczenia zleczone z pedagogiki na Wydziale Nauk Humanistycznych KUL. Po uzyskaniu stopnia doktora filozofii na podstawie rozprawy o *Lalce Prusa* w r. 1945 został mianowany zastępcą profesora i od tego czasu kieruje katedrą pedagogiki i dydaktyki ogólnej, Zakładem Pedagogiki, a następnie sekcją pedagogiki przy Wydziale Nauk Humanistycznych KUL

aż do r. 1956. W r. 1952 na podstawie rozprawy pt. *Problematyka współczesnych systemów wychowania* rozpoczyna przewód habilitacyjny. Centralna Komisja Kwalifikacyjna przyznaje mu tytuł docenta 1 III 1957 r. W roku akademickim 1956/57 był dziekanem Wydziału Nauk Humanistycznych KUL. Od r. 1956 doc. Kunowski prowadzi katedrę usługową pedagogiki dla Wydziałów: Nauk Humanistycznych, Filozofii Chrześcijańskiej i Teologii KUL.

W okresie pracy na sekcji teologii pastoralnej, którą podjął w r. 1961, doc. Kunowski opublikował szereg rozpraw z zakresu pedagogiki chrześcijańskiej, zamieszczając je w różnych czasopismach, np. *Potrzeba chrześcijańskiego wychowania estetycznego*, *Uświadomienie dzieci i młodzieży w pedagogice nowoczesnej*, *Estetyka myślenia i działania technicznego*, *Wpływ techniki na osobowość człowieka*, *Osobowość współczesnej młodzieży akademickiej*, *Psychoterapeutyczne znaczenie kształcenia charakteru u młodzieży*, *Tomistyczne studia w dziedzinie pedagogiki* i inne.

Doc. Kunowski jest członkiem Towarzystwa Naukowego KUL, Komisji Pedagogicznej Tow. Naukowego KUL i Towarzystwa Naukowego Lubelskiego.

Ks. doc. dr Władysław Piwowski urodził się 1 I 1929 r. w Mokrzychach, pow. Brzesko. Egzamin dojrzałości złożył w Państwowym Gimnazjum w Brzesku w 1949 r. Studia filozoficzno-teologiczne odbywa w Tarnowskim Instytucie Teologicznym, w Warmińskim Seminarium Duchownym „Hosianum” i na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w latach 1949—1958. Stopień magistra filozofii w zakresie filozofii praktycznej otrzymuje w r. 1956. Świecenia kapłańskie przyjmuje w Olsztynie w 1958 r. W ciągu jednego roku pracuje w duszpasterstwie parafialnym w Giżycku. W latach 1959—1961 studiuje na kursie doktoranckim przy Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL. W r. 1960 zostaje mianowany asystentem wolontariuszem przy katedrze socjologii religii na Wydziale Teologicznym. W r. 1961 otrzymuje stopień doktora filozofii w zakresie filozofii praktycznej na podstawie rozprawy *Społeczna zasada pomocniczości*. W tym samym roku zostaje zatrudniony na stanowisku asystenta przy sekcji teologii pastoralnej. W roku 1962 ks. Piwowski zostaje mianowany starszym asystentem, a w r. 1963 adiunktem przy tejże sekcji. Habilituje się na sekcji teologii pastoralnej Wydziału Teologicznego KUL w r. 1967 w zakresie socjologii religii na podstawie rozprawy *Religijność katolików południowej Warmii — studium z socjologii religii*.

W badaniach naukowych ks. Piwowski koncentruje się najpierw na problematyce filozoficzno-społecznej i z tego zakresu publikuje

w różnych periodykach naukowych szereg rozpraw, m. in. *Podstawowe zasady społeczne prawa naturalnego*, *Osoba ludzka a społeczność*, *Filozoficzne aspekty pluralizmu społecznego*, *Rodzina jako społeczność naturalna według św. Tomasza z Akwinu*. Jednocześnie prowadzi badania terenowe z zakresu socjologii religii na Warmii, później także w innych rejonach Polski. Z tej dziedziny publikuje prace: *Ideologia religijna katolików południowej Warmii*, *Typologia religijna katolików południowej Warmii*, *Moralność jako sprawdzian żywotności religijnej katolików południowej Warmii*, *Księża w opinii parafian miejskich*, *Religijność miejska w dwudziestoleciu powojennym w Polsce* i inne.

Ks. Piwowski jest członkiem redakcji „Roczników Teologiczno-Kanonicznych”, członkiem Towarzystwa Naukowego KUL, Polskiego Towarzystwa Socjologicznego oraz Instytutu Geografii Kościoła w Polsce.

Ks. dr Franciszek Blachnicki urodził się 24 III 1921 r. w Rybniku. Świadcetwo dojrzałości otrzymuje po ukończeniu gimnazjum typu klasycznego w Tarnowskich Górach w r. 1938. Następnie zostaje wcielony do wojska, w czasie wojny bierze udział w ruchu oporu, przebywa w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu i w więzieniu z wyrokiem śmierci. W latach 1945—1950 odbywa studia filozoficzno-teologiczne w Śląskim Seminarium Duchownym i na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W r. 1950 uzyskuje magisterium z teologii oraz święcenia kapłańskie. W l. 1950—1956 pracuje w duszpasterstwie parafialnym diecezji katowickiej, po czym przechodzi do Referatu Duszpasterskiego Kurii Diecezjalnej i kieruje Krucjatą Wstrzemięźliwości. W r. 1962 rozpoczyna studia z zakresu teologii pastoralnej na KUL-u, które kończy uzyskaniem stopnia licencjatu z teologii pastoralnej w r. 1963. Stopień doktora teologii w zakresie teologii pastoralnej uzyskuje na podstawie pracy *Pośrednictwo zbawcze Kościoła w ujęciu Franciszka Ksawerego Arnolda* w r. 1965. W międzyczasie — w r. 1964 — zostaje zatrudniony na stanowisku asystenta, w r. 1966 — starszego asystenta, a w r. 1967 — adiunkta przy sekcji teologii pastoralnej KUL.

Ks. Blachnicki prowadzi aktywną działalność pisarską, zarówno popularyzatorską, jak i naukową. Na uwagę zasługują jego rozprawy zamieszczone w czasopismach naukowych i w pracach zbiorowych, np. *O eklezjologiczną koncepcję teologii pastoralnej*, *Teologiczne podstawy apostołstwa*, *Problem formalnej zasady teologii pastoralnej i duszpasterstwa*, *Stosunek natury do łaski jako problem teologiczno-pastoralny*, *Katecheza o mszy świętej w świetle soborowej odnowy liturgii*, *Konieczność odnowy liturgii na tle jej tradycyjnej koncepcji*, *Słowo, sakrament, wiara, Ministranci* i inne.

Ks. Blachnicki znany jest jako działacz społeczno-duszpasterski, wygłasza odczyty, organizuje kursy liturgiczne itp. Współpracował z re-

dakcją „Gościa Niedzielnego”, był też redaktorem dodatku „Niepokalana zwycięża”. Obecnie jest członkiem Kolegium Redakcyjnego „Collectanea Theologica”. Redaguje stały dział: „Biuletyn odnowy liturgii”. Jest członkiem Towarzystwa Naukowego KUL.

Ks. doc. dr Piotr P o r ę b a urodził się 22 IV 1908 r. w Mystkowie k. Nowego Sącza. W r. 1929 złożył egzamin dojrzałości w klasycznym gimnazjum w Tarnowie. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w Tarnowskim Instytucie Teologicznym, po czym w r. 1934 otrzymał święcenia kapłańskie. W latach 1934—1937 pracuje w duszpasterstwie parafialnym w Zbylitowskiej Górze, Mościcach i Czchowie. W następnych latach z pewnymi przerwami pracuje jako katecheta zawodowy w szkołach średnich (Grybów, Nowy Sącz, Sędziszów). W latach 1947—1950 odbywa studia pedagogiczne i psychologiczne na Uniwersytecie Jagiellońskim, które kończy osiągnięciem stopnia magistra pedagogiki i psychologii. W r. 1960 uzyskuje stopień doktora nauk humanistycznych na Uniwersytecie Warszawskim w oparciu o rozprawę *Pedagogika J. W Dawida na tle epoki*. W r. 1963 zostaje powołany na stanowisko wykładowcy w Warmińskim Seminarium Duchownym „Hosianum” w Olsztynie, a w r. 1966 otrzymuje wykłady zleczone na sekcji pastoralnej KUL. Stopień docenta KUL uzyskuje w r. 1967 na podstawie rozprawy *Działalność wychowawcza i poglądy pedagogiczne ks. Walentego Gadowskiego*. W tym samym roku zostaje mianowany adiunktem na sekcji teologii pastoralnej.

Swoje zainteresowania naukowe ks. Poręba koncentruje wokół pedagogiki religijnej. Wyrazem ich są następujące publikacje naukowe: *Kształcenie katechetów w pedagogice ks. W. Gadowskiego*, *Naukowe podstawy pedagogiki ks. W. Gadowskiego*, *Ks. W. Gadowski — wychowawca dzieci i młodzieży*, *Katecheta a konflikty religijne młodzieży*, *Dziecko — środowisko i wychowawca w procesie wychowania religijnego* i inne. Ks. Poręba jest członkiem Towarzystwa Naukowego KUL.

Ks. dr Rudolf Z i e l a s k o urodził się 19 IV 1919 r. w Międzyrzeczu Górnym, pow. Bielsko-Biała. Egzamin dojrzałości złożył w Państwowym Gimnazjum w Bielsku w r. 1937. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w Krakowie i Widnawie (ČSR). Święcenia kapłańskie otrzymał w r. 1942. W latach 1942—1950 pracuje w duszpasterstwie, najpierw jako wikariusz, a następnie jako katecheta w Siemianowicach Śląskich k. Katowic. W latach 1950—1955 obejmuje stanowisko ojca duchownego w Niższym Seminarium Duchownym w Katowicach. Od r. 1955 ks. Zielasko pełni tę samą funkcję w Śląskim Seminarium Duchownym w Krakowie. Stamtąd przechodzi w r. 1962 na KUL, gdzie studiuje teologię pastoralną. W r. 1963 uzyskuje stopień licencjata teo-

logii pastoralnej, a w r. 1966 — stopień doktora teologii na podstawie rozprawy *Uczestnictwo wiernych we mszy świętej według teologów katolickich po encyklice „Mystici Corporis”*. W tym samym roku zostaje mianowany starszym asystentem na sekcji teologii pastoralnej, w roku zaś 1967 — adiunktem przy tejże sekcji. Jednocześnie ks. Zielasko obejmuje stanowisko ojca duchownego w Konwikcie Księży Studentów KUL.

Z prac naukowych ks. Zielasko na uwagę zasługują: *Duszpasterstwo skoncentrowane na liturgii*, *Parafialne duszpasterstwo liturgiczne*, *Jeden ołtarz i jedno kapłaństwo* oraz kilka rozpraw zamieszczonych w dziele zbiorowym pt. *Wprowadzenie do liturgii*.

Ks. Zielasko jest członkiem Towarzystwa Naukowego KUL.

Oprócz wymienionych pracowników naukowych wykłady zlecone na sekcji pastoralnej prowadzą: ks. dr Jan Charytański z Warszawy, ks. dr Edward Materski z Kielc, ks. dr Franciszek Woronowski z Lublina i ks. dr Władysław Witkowski z Tuchowa. Ponadto w ramach etatu na innych sekcjach mają wykłady na sekcji pastoralnej następujący pracownicy naukowci: dr Jerzy Strojnowski, ks. dr Marek Zahajkiewicz, ks. dr Wacław Hryniewicz, ks. dr Franciszek Greniuk, ks. dr Romuald Łukaszyk, ks. dr Wojciech Danielski, ks. dr Walerian Słomka. Ostatnio przeniósł swój etat na sekcję pastoralną ks. dr Danielski.

b) Działalność naukowo-dydaktyczna

Działalność naukowo-dydaktyczna pracowników naukowych jest uzależniona od liczby studentów na sekcji. Tymczasem zgłoszenia na studium teologii pastoralnej były zawsze bardzo liczne. Każdego roku sekcja pastoralna liczbą studentów przewyższała wszystkie inne sekcje na kursie wyższym Wydziału Teologicznego. Świadczy to z jednej strony o stale żywym zainteresowaniu studiami pastoralnymi oraz o potrzebach wykwalifikowanego personelu w duszpasterstwie polskim, z drugiej zaś — o nakładzie pracy naukowo-dydaktycznej pracowników naukowych w postaci wykładów, seminariów, proseminariów i ćwiczeń.

Liczbę zgłoszeń na studia pastoralne w poszczególnych latach ilustruje następujące zestawienie:

rok 1958	—	9 studentów	rok 1963	—	16 studentów
1959	—	13	1964	—	15
1960	—	9	1965	—	33
1961	—	11	1966	—	19
1962	—	7	1967	—	13
			ogółem		145

Charakterystyczny jest fakt, że jakkolwiek sekcja pastoralna nie była

od początku podzielona na 3 specjalizacje — socjologiczno-hodegetyczną, liturgiczno-homiletyczną i pedagogiczno-katechetyczną, to jednak studenci zgłaszający się na studia od razu byli przydzielani przez czynniki kościelne na określony kierunek studiów. Wyodrębnianie tych kierunków miało więc charakter formalny, bo faktycznie istniały one od powstania sekcji. Nasuwa się tylko wątpliwość, czy przyjęty przez Radę Wydziału Teologicznego podział jest wystarczający. Raczej trzeba przyjąć, że w miarę rozbudowywania sekcji wspomniane kierunki studiów będą się rozpadać na osobne specjalizacje.

Traktując wspomniane specjalizacje jako zjawisko występujące nieformalnie od początku istnienia sekcji, charakterystykę działalności naukowo-dydaktycznej omówimy w ramach poszczególnych kierunków studiów. Wcześniej jednak należy zwrócić uwagę na przedmioty obowiązujące na wszystkich specjalizacjach w ramach sekcji pastoralnej.

Oprócz 10 godz. wykładów „ex universa theologia”, których omówienie tutaj pomijamy, przedmiotem obowiązującym studentów wszystkich specjalizacji pastoralnych był wstęp do teologii pastoralnej, wykładany dopiero od r. 1961. Zadaniem jego było łączenie w jedną całość wszystkich specjalizacji pastoralnych. W ramach tego przedmiotu omawiano historyczny rozwój teologii pastoralnej, pojęcie teologii pastoralnej, jej podział, metody i nauki pomocnicze, później także najnowsze prądy w teologii pastoralnej. Początkowo wykład ten prowadził ks. Piwowarski, a w ostatnim roku akademickim — 1967/68 — przejął go ks. dr Woronowski. Podobną rolę spełnia wykład pt. Teologiczne zasady duszpastertwa, prowadzony od r. akad. 1966/67 przez ks. Blachnickiego.

Ze względu na dynamiczny charakter teologii pastoralnej i konieczność ciągłego przystosowywania jej do potrzeb i uwarunkowań środowisk społecznych, od powstania sekcji wszystkich studentów obowiązuje wykład z socjologii religii. Prowadzi go ks. doc. J. Majka omawiając zagadnienia: socjologia a teologia pastoralna, socjologizm religijny a socjologia religii, kierunek statystyczno-socjograficzny w socjologii religii, kierunek funkcjonalny w socjologii religii i socjologia religii w Polsce. Od r. akad. 1966/67 analogiczną funkcję pełni wykład pt. Socjografia religii, prowadzony najpierw przez ks. doc. Majkę, a ostatnio przez ks. Piwowarskiego.

Duże znaczenie w kształtowaniu podstaw dla wszystkich specjalizacji pastoralnych mają również wykłady z zakresu teologii ogólnej, przystosowane przed dwoma laty do potrzeb sekcji pastoralnej, a nadto wykład ks. dra Szafrąńskiego pt. Doktryna o Kościele Soboru Watykańskiego II.

Przystępując do omawiania specjalizacji, zwrócimy najpierw uwagę na kierunek socjologiczno-hodegetyczny, a ściślej — pastoralno-społeczny. Początkowo wykłady i seminaria w ramach tego kierunku prowa-

dził tylko ks. doc. Majka. W r. akad. 1958/59 podjął wykład kursoryczny z socjologii religii, uzupełniany w następnych latach wykładami monograficznymi. I tak: w r. akad. 1959/60 prowadzi ks. doc. Majka wykład pt. Socjologia parafii, który kontynuuje przez 3 lata; w r. akad. 1961/62 — Metody badań socjologicznych nad religijnością; w r. akad. 1962/63 — Rodzina jako społeczność religijna; w r. akad. 1963/64 — Religijne czynności społeczne; w r. akad. 1965/66 — Caritas jako czynność duszpasterska; ostatnio — Konstytucja soborowa *Gaudium et spes*.

Seminarium z socjologii religii prowadzone przez ks. doc. Majkę było od początku łączone z analogicznym seminarium na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej. W r. akad. 1958/59 skupiało ono 14 uczestników z teologii i 8 z filozofii. Przedmiotem seminarium było: a) zebranie bibliografii z zakresu socjologii religii, b) omówienie podstawowej literatury z religionistyki, c) opracowanie kwestionariuszy do badań postaw religijnych młodzieży akademickiej oraz do sumarycznego badania parafii, d) omawianie prac licencjackich i doktorskich studentów Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej.

Liczba uczestników seminarium ks. doc. Majki była zawsze dość wysoka. Kształtowała się ona zawsze w granicach ok. 10 studentów z teologii i 10 z filozofii. W r. akad. 1966/67 liczba ta wynosiła 12 uczestników z teologii i 17 z filozofii. Wśród nich byli zawsze magistranci i doktoranci. Problematyka seminarium była zróżnicowana. Studenci teologii pastoralnej i częściowo filozofii, którzy interesowali się problematyką socjologiczno-religijną, omawiali następujące tematy: dystans społeczny między księżmi a inteligencją świecką, postawy religijne pracowników służby zdrowia, praktyki religijne w parafii, więź wiernych z parafią miejską, duszpasterstwo dobroczynności, adaptacja zakonów, socjografia powołań, monografie parafii i diecezji, ośrodki kultu religijnego, adaptacja duszpasterstwa i inne. Opracowano też szereg kwestionariuszy do badań socjologiczno-religijnych.

W r. 1961 powstał Zakład Socjologii Religii, kierowany przez ks. doc. Majkę. Przy tym zakładzie w ramach etatu asystenta pracował również od początku ks. Piwowarski, a od r. 1967 ks. mgr Jan Siek, asystent wolański, i ks. mgr Kazimierz Jandziszak. W pierwszych latach istnienia zakładu dużym osiągnięciem było skompletowanie i zinwentaryzowanie księgozbioru, zgromadzenie i uporządkowanie istniejących już materiałów ankietowych, sporządzenie map (kościelno-administracyjna mapa Polski, mapy poszczególnych diecezji, mapa ilustrująca stosunek liczby księży do liczby mieszkańców w poszczególnych diecezjach, mapa obrazująca rozwój salezjanów w Polsce) oraz przygotowanie sześciu sprawozdań: nr 1 — Praktyki religijne młodzieży licealnej (ks. W. Pyclik), nr 2 — Socjologia powołań archidiecezji krakowskiej (ks. E. Wawro), nr 3

— Stosunek inteligencji do księży (ks. S. Lisowski), nr 4 — Duszpasterstwo młodzieży pozaszkolnej na Śląsku (ks. F. Welc), nr 5 — Socjologia religii w Polsce (ks. Majka) i nr 6 — Duszpasterz w oczach parafian (ks. Piwowarski). Obecnie pracownicy zakładu uporządkowali księgozbiór liczący 356 pozycji.

W specjalizacji socjologiczno-hodegetycznej mieszczą się również zajęcia ks. prof. dra Józefa Pastuszki, prowadzone w latach 1958—1963. W swoich wykładach ks. prof. Pastuszka omawiał problematykę z zakresu psychologii społecznej oraz charakterologii duszpasterskiej. Zasadniczym tematem prowadzonego seminarium, które np. w r. akad. 1960/61 liczyło 22 uczestników, było kapłaństwo katolickie. W szczególności omawiano pod kierunkiem ks. prof. Pastuszki takie zagadnienia, jak: kapłan we współczesnej literaturze beletrystycznej, kapłan w literaturze naukowej, np. Pflieglera *Priesterliche Existenz*, formacja kapłana, apostazje kapłańskie i inne zagadnienia szczegółowe związane z życiem i pracą kapłana.

W r. akad. 1959/60 rozpoczyna zajęcia ks. dr Rak. Początkowo prowadzi wykłady kursoryczne z hodegetyki, a później także wykłady monograficzne, zwłaszcza z zakresu duszpasterstwa stanowego i zawodowego, grup specjalnych, rodzin w parafii, wczasowiczów, i inne.

Od r. akad. 1960/61 do chwili obecnej w ramach charakteryzowanej specjalizacji wyklada dr Strojnowski. Kolejno omawiał on problematykę z dziedziny psychiatrii pastoralnej, psychopatologii pastoralnej i medycyny pastoralnej.

W r. akad. 1962/63 objął wykłady ks. bp dr J. Tokarczuk. Oprócz wykładu ogólnego z hodegetyki prowadził dwa wykłady monograficzne: Urbanizacja wsi w aspekcie pastoralnym oraz Problem niewiary. W r. akad. 1964/65 ks. bp Tokarczuk objął proseminarium z hodegetyki, w którym uczestniczyło 7 studentów. Omawiano problem dechrystianizacji i prowadzono badania terenowe.

Zajęcia ks. bpa Tokarczuka przejął w r. akad. 1966/67 ks. Piwowarski. W wykładach omawiał problemy duszpasterstwa miejskiego i wiejskiego oraz zagadnienie wpływu przemian społecznych na religijność i działalność Kościoła. W seminarium prowadzonym przez niego brało udział — łącznie ze studentami filozofii — 15 uczestników. W toku prac seminaryjnych zebrano polską bibliografię z zakresu socjologii religii, ustalono kilka kwestionariuszy do badań terenowych, np. Religijność chłopów-robotników, Religijność inteligencji technicznej, Religijność wsi, oraz dyskutowano nad koncepcjami prac magisterskich, takich jak: *Duszpasterstwo inteligencji na przykładzie Bydgoszczy*, *Duszpasterstwo akademickie dwudziestolecia międzywojennego na przykładzie Warszawy*, *Postawy młodzieży licealnej*, *Religijność wsi*, *Religijność miasta*, *Religijność*

chłopów-robotników na odpowiednio dobranych przykładach, Wyposażenie materialno-organizacyjne jako czynnik warunkujący działalność duszpasterską na przykładzie Poznania.

W r. akad. 1967/68 na specjalizacji socjologiczno-hodegetycznej ks. dr Woronowski objął wykład pt. Duszpasterstwo charytatywne. Istnieje tendencja, aby słuchacze jednej specjalizacji zapoznawali się z problematyką objętą wykładami kursorycznymi i z nowymi prądami innych specjalizacji na sekcji pastoralnej. Dążność ta ujawniła się w pełni w programie zajęć na r. akad. 1967/68. Przed dwoma laty został wydzielony w ramach zespołu zakładów naukowych sekcji teologii pastoralnej Zakład Teologii Pastoralnej Społecznej, obejmujący 257 pozycji książkowych.

Specjalizacja liturgiczno-homiletyczna, podobnie jak poprzednia, występuje od początku sekcji pastoralnej. W ramach tej specjalizacji pracuje ks. dr Schenk. W r. akad. 1958/59 omawiał on w wykładach problematykę wstępną z dziedziny liturgiki oraz rolę mszy św. w duszpasterstwie parafialnym. Na proseminarium, które początkowo gromadziło prawie wszystkich studentów sekcji, przerobiono metodykę i technikę pracy naukowej, zebrano polską bibliografię liturgiczną oraz omówiono prace proseminaryjne uczestników.

W następnych latach ks. Schenk rozbudował problematykę wykładów. W r. akad. 1959/60 omawiał sakramenty św. w duszpasterstwie parafialnym, w 1962/63 — dzieje liturgii w Polsce, w 1964/65 — soborową *Konstytucję o liturgii św.*, w 1965/66 — rok liturgiczny w duszpasterstwie. W r. akad. 1959/60 utworzono seminarium z liturgiki, którego kierownictwo przejął później ks. prof. dr Marian Rechowicz. Przez cały okres zapoznawano studentów I roku z metodyką i techniką pracy naukowej, starsi zaś pisali prace seminaryjne oraz licencjackie i doktorskie. Liczba uczestników proseminarium i seminarium z liturgiki zawsze była znaczna. Dla przykładu można podać, że skupiały one w r. akad. 1959/60 22 uczestników, w 1964/65 — 17, a w 1966/67 — 21. Problematyka prac była dość zróżnicowana. Pisano rozprawy zarówno historyczne, jak i systematyczne. Zajmowano się mszą św., liturgią sakramentów, kultem świętych, bractwami itp.

W r. akad. 1963/64 ks. dr Szafrąński prowadzi m.in. wykład pt. Dogmatyka liturgiczna, a w r. akad. 1967/68 — *Notiones generales liturgii*. Jednocześnie kieruje proseminarium z teologii liturgii, na którym skupia się ok. 7 uczestników. Omawiana jest problematyka mszy św. — uczestnictwo wiernych we mszy św., zbawcze pośrednictwo Kościoła, sposoby obecności Chrystusa w Kościele, *Ecclesia Mater*, kapłan diecezjalny według II Soboru Watykańskiego.

W tym samym roku ks. dr Zielasko prowadzi wykłady: Liturgia

w życiu Kościoła i Misterium Eucharystii; ks. dr Danielski — Wprowadzenie do studium źródeł historii liturgii oraz *Officium divinum*; ks. dr Greniuk — Prawo liturgiczne; ks. dr Zahajkiewicz — Historia liturgii i odnowy liturgicznej oraz Nauki pomocnicze historii liturgii. W r. akad. 1966/67 były wprowadzone ćwiczenia: ks. dr Zahajkiewicz — paleografia liturgiczna i nauki pomocnicze; ks. dr Danielski — źródłoznawstwo liturgiczne; tenże i ks. dr Zielasko — komentarz liturgiczny. W r. akad. 1967/68 ks. dr Danielski prowadzi ćwiczenia z liturgii pastoralnej, a ks. dr Zielasko z teologii liturgii.

Specjalizacja liturgiczna dysponuje własnym zakładem naukowym, w którym mieści się 303 krajowych i zagranicznych pozycji książkowych.

Wykłady kursoryczne z homiletyki były prowadzone od r. 1959 przez ks. dra Raka. W r. akad. 1962/63 przejmuje je ks. dr Leszek Kuc, wprowadzając ponadto wykłady monograficzne pt. *Koncepcja teologii przepowiadania i Koncepcja homilii*. Jednocześnie prowadzi proseminarium z homiletyki, w którym wzięło udział 3 studentów. Omawiano język kaznodziejski w oparciu o lekturę dzieł J. H. Newmana (*Logika wiary*) i innych autorów. W następnych latach ks. dr Kuc wyklada kaznodziejstwo w wieku trzynastym, homilię liturgiczną oraz zagadnienia dialogu w kaznodziejstwie. W proseminarium brało udział 4, a później 6 studentów. Tematyka ćwiczeń obejmowała 3 elementy: teoretyczne studium zagadnienia kontaktu kaznodziei ze słuchaczem, dyskusję nad praktycznymi ćwiczeniami studentów w głoszeniu homilii liturgicznych oraz zespołową pracę nad przygotowaniem tematyki kaznodziejskiej na rok jubileuszowy 1966.

Specjalizacja homiletyczna dysponuje również własnym zakładem naukowym, wyposażonym w dość liczny księgozbiór, jeszcze całkowicie nie skatalogowany.

Kierunek pedagogiczno-katechetyczny powstał na sekcji teologii pastoralnej znacznie później niż inne specjalizacje, ale obecnie rozwija się najbardziej i grupuje największą liczbę studentów. Jako pierwszy — w ramach tego kierunku — obejmuje zajęcia doc. Kunowski. Początkowo w r. akad. 1960/61 prowadzi wykład kursoryczny z zakresu pedagogiki chrześcijańskiej, później także zagadnienia wybrane. W następnych latach wyklada kolejno: wartości wychowawcze Ewangelii, pedagogikę katechetyczną, zagadnienia modelowe współczesnego wychowania chrześcijańskiego, rozwój historyczny ideologii wychowania katolickiego, pedagogikę życia wewnętrznego oraz dekret soborowy o wychowaniu chrześcijańskim. Doc. Kunowski prowadzi również seminarium, które zawsze skupiało znaczną liczbę studentów. Tak np. w r. akad. 1961/62 było ich 12, w 1963/64 — 17, w 1966/67 — 20. Na seminarium omawiano następującą problematykę: metoda przeżyciowa rekolekcji, kryzys rodziny

w świadomości młodzieży, wzajemne stosunki między rodzicami i dziećmi, współczesne warunki wychowania duszpasterskiego, podstawy współczesnej pedagogiki katolickiej, jednostka metodyczna w katechezie kerygmatycznej, wychowanie młodzieży do uczestnictwa we mszy św., wychowawcze oddziaływanie kazań na młodzież, ideały życiowe młodzieży licealnej, alkoholizm w rodzinie, duszpasterstwo młodzieży pozaszkolnej i wiele innych.

W r. akad. 1964/65 zajęcia obejmuje ks. dr Blachnicki. Początkowo wyklada odnowę kerygmatyczną katechezy, a w następnych latach — katechetykę fundamentalną oraz katechetykę szczegółową. Prowadzone przez ks. dra Blachnickiego proseminarium w pierwszym roku gromadziło 4 studentów, a już w r. akad. 1966/67 — 27. Prace pisane przez studentów, referowane i omawiane na posiedzeniach, należą do zakresu katechetyki fundamentalnej i szczegółowej, jak: *Katecheza dzieci przedszkolnych*, *Katecheza liturgiczna* i *Katecheza młodzieżowa*.

W r. akad. 1965/66 w ramach specjalizacji pedagogiczno-katechetycznej rozpoczyna wykłady ks. dr Jan Charytański z Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Na początku wyklada historię katechezy i współczesne kierunki katechetyczne, potem zaś katechetykę materialną. W rok później podejmuje wykłady także ks. dr Edward Materski z zakresu katechetyki formalnej i organizacji katechizacji w Polsce oraz ćwiczenia z metodyki katechetycznej. W tym samym roku Rada Wydziału Teologicznego zatrudniła ks. doc. Porębę, któremu przekazała wykłady: Psychologia rozwojowa, Pedagogika lecznicza oraz Organizacja i cele nauczania w Polsce. W r. akad. 1967/68 ks. doc. Poręba przeszedł na etat adiunkta i podjął ponadto wykład z pedagogiki rodziny oraz seminarium z pedagogiki rodziny i pedagogiki specjalnej. Seminarium to skupia 14 uczestników. Obecnie omawiana jest na nim metodyka i technika pracy naukowej oraz problematyka z zakresu pedagogiki rodziny.

Specjalizacja pedagogiczno-katechetyczna posiada do dyspozycji najlepiej wyposażony zakład naukowy — jego księgozbiór składa się z 606 pozycji, w większości zagranicznych. Ponadto studenci korzystają z Zakładu Pedagogiki KUL.

Należy dodać, że oprócz wymienionych zakładów w ramach kompleksu zakładów teologii pastoralnej ma swój dział teologia pastoralna ogólna, obejmujący 375 pozycji książkowych. W czytelni zakładu studenci mają do dyspozycji 37 czasopism krajowych i 9 zagranicznych. Pewne niedociągnięcie stanowi jeszcze brak maszyny do liczenia czterodziałaniowego oraz instrumentów audiowizualnych.

c) Osiągnięcia badawczo-naukowe

Charakterystyka struktury i działalności sekcji pastoralnej nie byłaby

zupełna bez uwzględnienia osiągnięć badawczo-naukowych. Dlatego też zostanie obecnie podany wykaz prac dyplomowych wykonanych na sekcji. Kolejność ich będzie następująca: najpierw prace habilitacyjne i doktorskie z krótkimi streszczeniami, a następnie licencjackie i magisterskie.

A. Prace habilitacyjne

1. Ks. Piotr Poręba, *Działalność wychowawcza i poglądy pedagogiczne ks. Walentego Gadowskiego*, Lublin 1967 (maszynopis), ss. 14+430.

Tematem tej rozprawy jest studium systemu wychowawczego wybitnego pedagoga sprzed I wojny światowej ks. Walentego Gadowskiego, zapoznanego i niedocenionego w dziedzinie katechetyki i pedagogiki katolickiej w Polsce.

Praca ukazuje najpierw we wstępie problem badawczy — „Czy ks. Gadowski może być zaliczony do twórców nowoczesnej pedagogiki katolickiej w Polsce, czy uznawał w wychowaniu potrzebę syntezy nauk katolickich i fachowych, nauk pedagogicznych świeckich i chrześcijańskich i czy jego pedagogika spełnia te postulaty?” Następnie przez systematyczne rozwiązanie problematyki w osnowie złożonej z czterech części wyprowadza wnioski o twórczym jego dorobku w dziedzinie wychowawczej i katechetycznej.

W części I autor ukazuje życie i działalność ks. Gadowskiego na tle epoki i jej sytuacji wychowawczej, na którą w XIX w. złożyły się różne prądy umysłowe, kulturalne, polityczne i socjalne, wymagające odpowiedniej postawy wychowawczej także na polu wychowania religijno-moralnego, a w związku z tym odpowiedniej reformy, zarówno w metodach i środkach wychowawczo-dydaktycznych, jak i w programach nauczania. Potrzeby tego rodzaju reformy i postulaty nowoczesnej myśli pedagogicznej w katolickim nauczaniu i wychowaniu przedstawiał na łamach prasy katolickiej, występując jako krytyk pedagogiczny, redaktor „Dwutygodnika Katechetycznego i Duszpasterskiego”, autor podręczników, organizator ruchu katechetycznego, duszpasterz szkolny i pionier wychowawczej turystyki oraz wychowawca katechetów.

II część rozprawy przedstawia teoretyczne poglądy ks. Gadowskiego na podstawy naukowe wychowania, na które składają się nauki psychologiczne wyznaczające metody i środki nauczania i wychowania oraz podstawy społeczno-kulturowe związane z rozwojem i kształtowaniem osobowości wychowanka. Obok podstaw naukowych jest też przedstawiony przedmiot nauczania i wychowania, jego cele i zasady oraz osobowość katechety jako ważny czynnik wychowawczy.

W części III autor przedstawia ks. Gadowskiego jako realizatora jego poglądów teoretycznych na wychowanie i nauczanie w praktyce wychowawczej wśród dzieci, młodzieży i w szerszym społeczeństwie. Jako wychowawca dzieci ks. Gadowski zmierzał do wszechstronnego wykształcenia osobowości dziecka, troszczył się o to, aby wiadomości wiązać z umiejętnościami i życiem, a więc tym samym prowadził proces nauczania ku głębszym przeżyciom dziecka. W wychowaniu młodzieży uwzględniał potrzeby samodzielności, budzącej się na skutek jej dojrzewania i dorastania społecznego, i stąd też potrzebę aktywności, mającą zastosowanie w pracy społecznej, kulturalnej i w organizacjach młodzieżowych, takich jak harcerstwo, kółka sportowe, teatralne, samokształceniowe, a przede wszystkim Sodalija Mariańska. Jako zaś wychowawca społeczeństwa wskazywał na ważność wychowania rodziny, biorącej pierwszorzędny udział w procesie wychowania młodego pokolenia.

IV część pracy ukazuje próbę oceny osobowości ks. Gadowskiego jako nowoczesnego człowieka, autentycznego chrześcijanina i zasłużonego kapłana na polu wychowawczo-społecznym, narodowym i kulturalnym.

Rozprawa habilitacyjna ks. Poręby została prawie w całości opublikowana w „Studiach Warmińskich”.

2. Ks. Władysław Piwowski, *Religijność katolików południowej Warmii — studium z socjologii religii*, Lublin 1967 (maszynopis), ss. 417.

Rozprawa opiera się na badaniach terenowych przeprowadzonych w 25 parafiach na południu Warmii. Badania te realizowane były stopniowo w latach 1961—1965 przy pomocy różnych metod i technik socjologicznych. W szczególności autor stosował ankietę, wywiad oraz obserwację pośrednią (archiwa parafialne i diecezjalne, miejscowa prasa, protokoły wizytacji biskupich, księgi parafialne itp.), bezpośrednio i uczestniczącą. Przy pomocy tych technik zebrano olbrzymi materiał źródłowy, rzadko osiągany bez zinstytucjonalizowanej pomocy. Celem badań było przedstawienie stanu, struktury i uwarunkowań religijności katolików warmińskich. Autor posłużył się znanymi hipotezami, które zweryfikował, wysunął też nowe hipotezy nie stawiane w dotychczasowych badaniach.

W aspekcie teoretycznym za punkt wyjścia przyjęto, że zjawisko religijności można badać w czterech dymensjach: ideologii religijnej, praktyk religijnych, moralności religijnej oraz stosunku do grupy religijnej i jej oficjalnych przedstawicieli. Każdej z tych dymensji autor poświęca osobne studium, zmierzając do uchwycenia pełnego i rzeczywistego obrazu religijności badanej populacji.

Podstawową grupą objętą badaniami byli autochtoni. W sumie liczą oni 38 000 osób, tj. 67% ogółu badanej zbiorowości. Pozostała część to repatrianci ze Wschodu i osadnicy z centralnej Polski (18 600, tj. 33%). Autor wykazał, że religijność całej badanej populacji polega głównie na spełnianiu praktyk nakazanych lub zalecanych przez Kościół, przy czym praktykę dominantes spełnia ona w 60%, a paschantes — w 85%. Brak jej natomiast pogłębienia ideologicznego (ignorancja religijna, negowanie niektórych prawd wiary, powierzchowna świadomość religijna) i związku z codziennym życiem ludzi (ok. 50% badanych to katolicy półkonfliktowi). Poważną rolę w utrzymaniu religijności odgrywa tradycja, związek z Kościołem i duchowieństwem oraz emocjonalne przywiązanie do katolicyzmu. Z trzech podstawowych grup ludności najbardziej religijni są autochtoni, mniej repatrianci ze Wschodu, najmniej osadnicy z centralnej Polski. Ta ostatnia grupa wywiera raczej destruktywny wpływ na mieszkańców Warmii. Autor wykazał również, jakie zależności istnieją pomiędzy cechami społeczno-demograficznymi badanych a stanem życia religijnego. Szeroko potraktował czynniki warunkujące poziom religijności, wykazując jednocześnie zasięg ich wpływu w poszczególnych parafiach. Wśród tych czynników omówił historię regionu i ludności napływowej, sieć kościołów, odległość od kościoła, liczbę, jakość i działalność duchowieństwa, kulturę masową, specyficzne sytuacje niektórych kategorii ludzi i inne. Na uwagę zasługuje wreszcie typologia parafii i katolików z punktu widzenia czterech wymiarów religijności.

Rozprawa ks. Piwowskiego została w całości opublikowana. Części I—III ukazały się w „Studiach Warmińskich”, a część IV — w „Studia Theologica Varsoviensia”.

B. Prace doktorskie

1. Ks. Stanisław Krzywinski, *Działalność duszpasterska Józefa Sebastiana Pelczara, biskupa przemyskiego, w latach 1899—1924*, Lublin 1963 (maszynopis). Promotor: ks. prof. dr J. Pastuszka.

Autor skoncentrował się w swojej rozprawie na działalności duszpasterskiej bpa Pelczara w kontekście jego epoki. Praca ma charakter monograficzny. Opiera się na ogromnym materiale źródłowym, głównie archiwalnym. W całości dzieli się ona na sześć rozdziałów: w I omawia autor tło działalności duszpasterskiej bpa Pelczara; w II charakteryzuje poglądy bpa na rolę nauczania w duszpasterstwie, jego troskę o należyty poziom intelektualny i moralny duchowieństwa diecezjalnego oraz o skuteczne nauczanie prawd wiary w Kościele i szkole; w III przedstawia zabiegi bpa Pelczara w dziedzinie życia liturgicznego diecezji, zwłaszcza na odcinku szafarstwa sakramentów, nabożeństw oraz budowy i wyposażenia kościołów; w IV zajmuje się poczynaniami biskupa w dziedzinie organizacji życia kościelnego w diecezji, a szczególnie tworzeniem nowych parafii, konferencjami dziekanów, kongregacjami dekanalnymi i wizytacjami; w V ukazał jego działalność społeczno-charytatywną; w VI omówił stosunek biskupa do duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego oraz do wiernych obydwu obrządków i do innowierców. W ocenie tej działalności autor starał się zająć pozytywny stosunek do biskupa i jego poczyñań.

2. Ks. Franciszek Karol Blachnicki, *Pośrednictwo zbawcze Kościoła w ujęciu Franciszka Ksawerego Arnolda (problem zasady formalnej teologii pastoralnej)*, Lublin 1965 (maszynopis). Promotor: ks. prof. dr W. Granat.

Autor podjął aktualny i szeroko dyskutowany problem zasady formalnej teologii pastoralnej. Pionierem w tej dziedzinie był F. K. Arnold. Dlatego ks. Blachnicki koncentruje się na jego poglądach, szeroko je analizując i poddając krytycznej ocenie. Rozprawa składa się z czterech rozdziałów. W I omawia stosunek pośrednictwa zbawczego do procesu zbawczego. W II zajmuje się stosunkiem przepowiadania słowa Bożego do wiary i sakramentów, konfrontując poglądy Arnolda z wynikami badań innych teologów. W III ukazuje zapatrywania Arnolda na współdziałanie Boga i człowieka w zbawczym pośrednictwie Kościoła. W IV analizuje chrystologiczny aspekt zasady bosko-ludzkiej duszpasterstwa w ujęciu Arnolda, ustosunkowując się krytycznie do jego poglądów. Pewnym wkładem ks. Blachnickiego jest przedstawienie w zakończeniu rozprawy własnej koncepcji formalnej zasady teologii pastoralnej, stanowiącej uściślenie zasady proponowanej przez F. K. Arnolda. Koncepcja ta, jak i krytyka, została w pełni zaakceptowana przez samego prof. Arnolda w odręcznym piśmie do autora.

Praca ta została częściowo opublikowana w następujących periodykach: „Zeszyty Naukowe KUL”, 8 (1965), nr 1, s. 63—74; „Katecheta”, 9 (1966) 206—215; „Ateneum Kapłańskie”, 346 (1966) 261—274, oraz w pracy zbiorowej: *Wprowadzenie do liturgii*, Poznań 1967, s. 19—56. Rezultaty rozprawy zostały także opublikowane w innej pracy zbiorowej — *Theologie im Wandel*, München 1967.

3. Ks. Zdzisław Czornykowski, *Duszpasterstwo w polskiej*

szkole średniej w okresie międzywojennym, Lublin 1966 (maszynopis). Promotor: doc. dr S. Kunowski.

Ks. Czosnykowski koncentruje się w swojej pracy na duszpasterstwie młodzieży szkół średnich okresu międzywojennego. Wykorzystuje bogaty materiał źródłowy, m. in. opiera się na instytucjach kościelnych, programach szkolnych i ustawach organizacyjnych, księgach pamiątkowych szkół średnich i archiwach. Ze względu na monograficzny charakter rozprawy autor wysunął kilka logicznie powiązanych z sobą problemów, którym poświęca kolejne rozdziały: w I pyta, jak i pod wpływem czego kształtowała się koncepcja duszpasterstwa szkolnego; w II — w jakich warunkach prawnych i społeczno-religijnych była ona realizowana; w III — w jaki sposób przejawiała się duszpasterska działalność Kościoła w szkole średniej w dziedzinie przekazywania prawd wiary, uświęcenia i duchowego przewodnictwa młodzieży gimnazjalnej; w IV — jak prezentowali się księża prefekci jako duszpasterze szkół średnich. Autor doszedł do wniosku, że duszpasterstwo w polskiej szkole średniej w okresie międzywojennym było podstawą religijno-moralnego odrodzenia młodzieży gimnazjalnej i formowania młodej inteligencji katolickiej w Polsce.

4. Ks. Marian G o s e k, *Działalność wychowawcza i poglądy pedagogiczne o. Jacka Woronieckiego na tle prądów w pedagogice XX wieku*, Lublin 1966 (maszynopis). Promotor: doc. dr S. Kunowski.

Celem tej rozprawy jest ukazanie teorii i praktyki pedagogicznej o. Woronieckiego na tle epoki. Ks. Gosek zgromadził wyczerpującą bibliografię — zarówno źródła, w tym 32 nie publikowane prace o. Woronieckiego, jak i opracowania. Rozprawa składa się z czterech rozdziałów. W pierwszym z nich omówił autor kształtowanie się osobowości o. Woronieckiego w różnych kręgach społecznych — rodziny, szkoły, seminarium duchownego i zakonu. W drugim scharakteryzował jego działalność pedagogiczną jako wychowawcy harcerzy, żołnierzy, studentów, inteligencji świeckiej i duchowieństwa. Wykazał przy tym, że o. Woroniecki podejmował swoją pracę wychowawczą zawsze na szerokiej, filozoficzno-teologicznej płaszczyźnie. W trzecim zanalizował poglądy pedagogiczne o. Woronieckiego na tle prądów panujących wówczas w pedagogice. Oryginalnością o. Woronieckiego było oparcie pedagogiki na zasadach filozoficzno-teologicznych św. Tomasza z Akwinu. W czwartym ks. Gosek dokonał krytycznej oceny działalności wychowawczej i poglądów pedagogicznych o. Woronieckiego oraz wykazał, jaki był jego wpływ na styl pedagogiki katolickiej w Polsce.

5. Ks. Stanisław L i s o w s k i, *Zorganizowana dobroczynność jako forma działania duszpasterskiego na przykładzie analizy kościelnej akcji dobroczynnej w Polsce po drugiej wojnie światowej*, Lublin 1966 (maszynopis). Promotor: ks. doc. dr J. Majka.

Rozprawa ks. Lisowskiego jest próbą analizy działalności charytatywnej Kościoła w oparciu o schemat czynności społecznej wypracowany przez F. Znanieckiego. Zasadniczy problem autor formułuje w postaci pytania: czy i w jakim zakresie zorganizowana działalność charytatywna Kościoła w Polsce w okresie wojennym była jednocześnie działalnością duszpasterską? Rozprawa opiera się na gruntownym materiale źródłowym (archiwa, wywiady). W I rozdziale przedstawia

autor sytuację społeczno-moralną, rzutuującą na potrzeby polskiego społeczeństwa po drugiej wojnie światowej; w II daje teologiczną podbudowę działalności Caritas, ażeby z kolei w trzech następnych zanalizować podmiot, przedmiot, środki i metody oraz rezultaty tej działalności, głównie w dziedzinie socjotechniki pastoralnej. Rozprawa ks. Lisowskiego w sposób dostateczny ukazuje pozytywną rolę akcji charytatywnej w duszpasterstwie powojennej Polski.

6. Ks. Józef Nowaczyk, *Chrystocentryzm w pedagogice według nauki Piusa XII*, Lublin 1966 (maszynopis). Promotor: doc. dr S. Kurowski.

Autor podejmuje aktualny we współczesnej pedagogice chrześcijańskiej problem chrystocentryzmu. Nie ogranicza się przy tym do autorytatywnych wypowiedzi Piusa XII, lecz także wykorzystuje obszerną literaturę przedmiotu, zwłaszcza z zakresu chrystocentryzmu w pedagogice. Struktura pracy jest następująca: najpierw w rozdziale I omawia pojęcie wzoru osobowego, wzory osobowe świętych oraz Chrystusa jako wzór wychowawczy; w II — naukę Piusa XII o wzorze osobowym Chrystusa. Następnie rozdziały III i IV poświęca chrystocentryzmowi w nauczaniu religii i w wychowaniu moralnym. Z kolei rozważania nad pojęciem i funkcjami chrystocentryzmu pozwoliły autorowi w rozdziale IV dojść do określenia chrystocentryzmu w pedagogice Piusa XII. Ostatni, V rozdział rozprawy ks. Nowaczyka zawiera dyrektywy socjotechniczne w zakresie pracy pedagogiczno-katechetycznej. Autor dzieli je na trzy grupy: 1) dyrektywy dotyczące naśladowania Chrystusa, 2) dyrektywy dotyczące chrystocentryzmu w nauczaniu i 3) dyrektywy dotyczące wychowania religijno-moralnego.

7. Ks. Franciszek Józef Welc, *Uwarunkowania praktyk religijnych w archidiecezji gnieźnieńskiej*, Lublin 1966 (maszynopis). Promotor: ks. doc. dr J. Majka.

Rozprawa ks. Welca jest pierwszą w Polsce socjografią praktyk religijnych diecezji. Podstawowym materiałem źródłowym były dla niego dane z archiwum archidiecezjalnego oraz z ankiety rozprawdzonej po wszystkich parafiach. Autor postawił sobie za cel ukazanie czynników różnicujących i warunkujących stan praktyk badanej archidiecezji. W tym celu w rozdziale I przedstawił ogólną charakterystykę diecezji pod względem historycznym, geograficznym, demograficznym, gospodarczym, kulturowym i religijnym; w II opisał i zanalizował stan praktyk religijnych, omawiając kolejno praktyki jednorazowe, obowiązkowe i nadobowiązkowe; w III ukazał społeczno-demograficzne i ekonomiczne czynniki różnicujące stan praktyk, zamykając ten rozdział sumaryczną typologią dekanatów i parafii; w IV zajął się kompleksami czynników oddziałujących na ogólny poziom praktyk religijnych w archidiecezji. W wyniku przeprowadzonych analiz typu socjograficznego wysunął autor wiele interesujących hipotez i wniosków, które wymagają weryfikacji w dalszych, już pogłębionych badaniach. Wyniki swojej pracy zilustrował m. in. 11 mapami.

8. Ks. Władysław Witkowski, *Rola sanktuarium maryjnego w życiu religijnym diecezji — studium socjograficzne na przykładzie sanktuarium maryjnego w Tuchowie*, Lublin 1966 (maszynopis). Promotor: ks. doc. dr J. Majka.

Praca ks. Witkowskiego jest problemową socjografią ośrodka maryjnego. Autor nie ogranicza się tylko do analizy opisowej, lecz także stara się zweryfikować, a nawet rozwiązać pewne elementy teorii ośrodka kultu religijnego i teorii czynności społecznej F. Znanieckiego. Prowadzone przez ks. Witkowskiego analizy w oparciu o materiały archiwalne i terenowe oraz założenia wspomnianych teorii zmierzały do wykazania, jaką rolę spełnia badany ośrodek w życiu religijnym diecezji. W szczególności w rozdziale I omawia autor życie religijne diecezji tarnowskiej, stanowiącej przedmiot oddziaływania sanktuarium tuchowskiego. W następnych rozdziałach analizuje już sam ośrodek i tak: w II — podmiot działalności sanktuarium, w III — metody i środki oddziaływania sanktuarium na życie religijne diecezji, w IV — rezultaty oddziaływania sanktuarium. Dane faktograficzne ilustruje 6 map, dołączonych do pracy.

9. Ks. Rudolf Zielaśko, *Uczestnictwo wiernych we mszy świętej według teologów katolickich po encyklice „Mystici Corporis” — studium dogmatyczno-pastoralne*, Lublin 1966 (maszynopis). Promotor: ks. prof. dr W. Granat.

Celem tej rozprawy jest próba syntetycznego przedstawienia dorobku myśli teologicznej w Kościele katolickim w ostatnim 20-leciu na temat uczestnictwa wiernych we mszy św. w dwóch aspektach — teologicznym i pastoralnym. Autor zebrał ogromną literaturę przedmiotu i zajął wobec niej stanowisko krytyczne. To krytyczne nastawienie zaznacza się w całej pracy. Każdy jej rozdział dzieli się na dwie części: referującą i oceniająco-postulatywną. W pierwszym rozdziale zajmuje się autor teologicznymi podstawami czynnego uczestnictwa, których dopatruje się w społeczno-kościelnej naturze mszy św. i w kapłańskim charakterze wiernych. W drugim zestawia poglądy teologów na istotę uczestnictwa wiernych we mszy św., o ile jest ona ofiarą czy współofiara, udziałem w uczcie ofiarnej i liturgii słowa. W trzecim omawia zagadnienie znaczenia uczestnictwa dla duszpasterskiej działalności Kościoła. W czwartym naświetla problem realizacji nauki o uczestnictwie wiernych we mszy św., podając pewne ogólne i szczegółowe wskazania duszpasterskie.

Rozprawa ks. Zielaśko została częściowo opublikowana w dziele zbiorowym *Wprowadzenie do liturgii* (Poznań 1967, s. 125—134; 239—252).

10. Ks. Bogusław Nadolski, *Podstawy filozoficzne wychowania chrześcijańskiego w poglądach Jacques Maritaina — studium pedagogiczno-pastoralne*, Lublin 1967 (maszynopis). Promotor: doc. dr S. Kunowski.

Rozprawa ks. Nadolskiego jest pierwszą, gruntowną monografią filozofii wychowania J. Maritaina. Oprócz prac Maritaina autor korzystał z nielicznych w zakresie omawianej problematyki opracowań oraz z obszernej literatury pomocniczej. Struktura rozprawy przedstawia się następująco: w rozdziale I omawia autor prądy pedagogiczne w Europie i Ameryce oraz krytyczny do nich stosunek Maritaina, a następnie stan pedagogiki katolickiej, w której Maritain ma szczególny udział przez stworzenie filozoficznych podstaw chrześcijańskiego wychowania; w II daje wykład podstawowych zasad chrześcijańskiej antropologii w ujęciu Maritaina; w III omawia aksjologię wychowawczą Maritaina, poddając osobnej analizie pojęcia osoby ludzkiej i dobra wspólnego oraz zasady humanizmu i personalizmu chrześcijańskiego; w IV — koncentrującym się na pajdeologii — analizuje cele

wychowania, czynniki procesu wychowawczego oraz metody łącznie z programem wychowawczego działania w ujęciu charakterystycznym dla Maritaina; w V przeprowadza krytyczną ocenę poglądów filozoficzno-pedagogicznych Maritaina, wykazując jednocześnie ich aktualność i przydatność w rozwiązywaniu pedagogicznych problemów naszej epoki. Nowość tej pracy polega głównie na krytycznej analizie całokształtu problematyki pedagogiki katolickiej Maritaina.

C. Prace licencjackie

1. Ks. Raymund Bigdóń, Duszpasterstwo zawodowe według wypowiedzi papieża Piusa XII — 1960 r.
2. Ks. Józef Sztonyk, Polskie kaznodziejstwo młodzieżowe w okresie międzywojennym — 1960 r.
3. Ks. Henryk Kietliński, Poglądy socjologiczno-religijne Ludwika Krzywickiego — 1961 r.
4. Ks. Stanisław Krzywiński, Sakrament pokuty w polskim duszpasterstwie do Soboru Trydenckiego — 1961 r.
5. Ks. Józef Swarzyną, Problem akomodacji zakonu franciszkańskiego według Piusa XII — 1961 r.
6. Ks. Edward Wawro, Powołania kapłańskie a środowisko społeczne na podstawie socjografii powołań kapłańskich w archidiecezji krakowskiej w latach 1900—1960 — 1961 r.
7. Ks. Adam Włoch, Pierwsze ślady kultu Serca Bożego w średniowiecznej prozie, ikonografii i poezji polskiej — 1961 r.
8. Ks. Tadeusz Borcz, Pobożność w świetle polskich modlitewników XV i XVI stulecia — 1962 r.
9. Ks. Egon Norbert Bremer, Instytucja ministrantów w rozwoju historycznym — 1962 r.
10. Ks. Stanisław Lisowski, Problem dystansu społecznego między księżmi a świecką inteligencją w świetle badań ankietowych — 1962 r.
11. Ks. Franciszek Welc, Problem duszpasterstwa męskiej młodzieży pozaszkolnej w świetle dyrektyw diecezji katowickiej — 1962 r.
12. Ks. Franciszek Blachnicki, Metoda przeżyciowo-wychowawcza dziecięcych rekolekcji zamkniętych — 1963 r.
13. Ks. Zdzisław Tadeusz Czornykowski, Ks. Wincenty Tymieniecki — pierwszy biskup łódzki jako duszpasterz — 1963 r.
14. Ks. Bolesław Domachowski, Proboszczowie chojniccy w okresie średniowiecza i reformacji — 1963 r.
15. Ks. Stanisław Dukąła, Zagadnienie akomodacji duszpasterskiej na przykładzie eksperymentu księży robotników — 1963 r.
16. Ks. Tadeusz Górski, Duszpasterstwo parafialne w diecezji sejneńskiej, czyli augustowskiej, w końcu XIX wieku na podstawie ankiety z 1898 r. — 1963 r.

17. Ks. Marian G o s e k, Kształtowanie stosunku młodzieży dorastającej do rodziców w zakresie wychowania religijnego — 1963 r.
18. Ks. Krzysztof G r u c z y ń s k i, Działalność duszpasterska franciszkanów warszawskich w latach 1645—1864 — 1963 r.
19. Ks. Zygmunt H y r a, Biskup Teodor Kubina — jego osobowość i działalność duszpasterska — 1963 r.
20. Ks. Stanisław K a r s z n i a, Środowisko społeczne a religijność dzieci (na przykładzie Nowej Huty) — 1963 r.
21. Ks. Stanisław K o t o w s k i, Przejawy życia religijnego w Polsce za panowania Jana Sobieskiego w świetle pamiętników — 1963 r.
22. Ks. Józef N o w a c z y k, Kryzys rodziny w świadomości młodzieży — 1963 r.
23. Ks. Andrzej P i k u l s k i, Duszpasterstwo w parafii kolegiackiej w Zamościu w latach 1792—1918 — 1963 r.
24. Ks. Stanisław W a s z c z y ń s k i, Aspekty psychologiczne w przygotowaniu narzeczonych do małżeństwa — 1963 r.
25. Ks. Rudolf Z i e l a s k o, Psychologiczna koncepcja wiary u Romana Guardiniego — 1963 r.
26. Ks. Mieczysław B r z o z o w s k i, Wpływ niższych seminariów duchownych na kształtowanie powołań kapłańskich — 1964 r.
27. Ks. Jan K u b i c k i, Postawa młodzieży szkół średnich wobec cudzej własności jako problem wychowawczy — 1964 r.
28. Ks. Eugeniusz W a j s z c z a k, Pedagogia Chrystusa w literaturze pedagogicznej XX wieku — 1964 r.
29. Ks. Władysław W i t k o w s k i, Działalność misyjna ojców redemptorystów w Polsce na tle warunków społeczno-religijnych dwudziestolecia międzywojennego — 1964 r.
30. Ks. Eugeniusz B o r o w s k i, Ideały życiowe młodzieży licealnej jako problem pedagogiczny — 1965 r.
31. Ks. Józef K o p e ć, Dzieje nabożeństwa Drogi Krzyżowej w Polsce do końca XVII wieku — 1965 r.
32. Ks. Franciszek K r u k o w s k i, Teoria o misji ludowej według ks. Karola Antoniewicza TJ (1807—1852) — 1965 r.
33. Ks. Marian M i k o ł a j c z y k, Dzieje liturgii sakramentu chorych w Polsce do czasu wydania *Rytuału piotrkowskiego* (1631) — 1965 r.
34. Ks. Tadeusz M u r a s z k o, Wychowawcze oddziaływanie kazań na młodzież — 1965 r.
35. Ks. Bogusław N a d o l s k i, Wychowanie młodzieży do uczestnictwa we mszy świętej — 1965 r.
36. Ks. Andrzej R o j e w s k i, Kult liturgiczny św. Zygmunta w Polsce w okresie przedtrydenckim w świetle polskich ksiąg liturgicznych — 1965 r.

37. Ks. Stefan Schudy, Powołanie kapłańskie jako problem pastoralny według papieży XX wieku — 1965 r.
38. Ks. Władysław Turek, Rola duszpasterza w przygotowaniu do sakramentu małżeńskiego wiejskiej młodzieży pozaszkolnej — 1965 r.
39. Ks. Julian Urban, Teoria kaznodziejstwa w świetle dzieła Kajetana Karmowskiego (1744—1820) *Kazania niedzielne* — 1965 r.
40. Ks. Stanisław Wachowski, Historia obrazu i kultu Matki Boskiej Chełmskiej w XVII wieku — 1965 r.
41. Ks. Zdzisław Weder, Ks. Józef Michalak — liturgista polski — 1965 r.
42. Ks. Stefan Bober, Koncepcja kaznodziejstwa w polskiej publicystyce teologicznej w latach 1945—1965 — 1966 r.
43. Ks. Alojzy Henel, Duszpasterz wobec nieletnich przestępców w parafii (studium duszpastersko-pedagogiczne z terenów Wrocławia) — 1966 r.
44. Ks. Bolesław Margański, Zakończenie kanonu mszy świętej — 1966 r.
45. Ks. Stanisław Mućka, Struktura społeczno-religijna parafii Wilga — 1966 r.
46. Ks. Adam Nalaskowski, Struktura homiletyczna kazań o tematyce Maryjnej we „Współczesnej Ambonie” (w latach 1946—1952, 1957—1959) — 1966 r.
47. Ks. Zbigniew Zalewski, Święto Bożego Ciała w Polsce do wydania *Rytułu piotrkowskiego* (1631) — 1966 r.
48. Ks. Jerzy Bagrowicz, Problem prokatechezy w katechizacji młodzieży szkół średnich we Francji — 1967 r.
49. Ks. Stanisław Bogdanowicz, Wpływ środowiska portowego na postawy moralne młodzieży — 1967 r.
50. Ks. Zbigniew Czubek, Problem modlitwy indywidualnej u młodzieży licealnej (studium pedagogiczno-pastoralne) — 1967 r.
51. Ks. Czesław Knozowski, Rola wychowawcza samorządu w Uczniowskiej Rzeczypospolitej Bielańskiej w kolegium księży mariańców na Bielanach pod Warszawą — 1967 r.
52. Ks. Tadeusz Korpusiński, Wychowawcze znaczenie uczestnictwa we mszy świętej (studium pedagogiczno-pastoralne) — 1967 r.
53. Ks. Władysław Koska, Problem uroczystej komunii św. we współczesnym ruchu katechetycznym we Francji — 1967 r.
54. Ks. Jerzy Laskowski, Niektóre motywy ikonograficzne w pierwotnej gminie chrześcijańskiej — 1967 r.
55. Ks. Franciszek Majka, Rozwój pojęcia i form koncelebracji mszy świętej do początku XIII wieku — 1967 r.
56. Ks. Bronisław Mokrzycki, Prymat i nieomylność papieża w eklezjologii Kościoła polskokatolickiego — 1967 r.

57. Ks. Jan Nykiel, Społeczne uwarunkowania powołań kapłańskich i zakonnych w diecezji chełmińskiej w latach 1900—1960 — 1967 r.
58. Ks. Jan S e r e d a, Koncepcja duszpasterstwa ks. Bronisława Markiewicza — 1967 r.
59. Ks. Jan Stanisławski, Problem materialno-kerygmacyjny katechezy dzieci przedszkolnych — 1967 r.
60. Ks. Tadeusz Wilamowski, Katechetyka okresu międzywojennego w diecezji chełmińskiej — 1967 r.

D. Prace magisterskie

1. Ks. Józef Walczak, Wartości wychowawcze żywotów świętych — 1962 r.
2. Ks. Józef Alberski, Średniowieczne Bractwo Literackie NMP na tle bractw literackich w Polsce — 1963 r.
3. Ks. Jan Kujaczyński, Trudności wychowawcze młodzieży dojeżdżającej — 1964 r.
4. Ks. Arkadiusz Miś, Duszpasterstwo parafialne nad alkoholikami — 1965 r.
5. Ks. Edward Modliński, Czynniki sprzyjające i utrudniające rozwój życia religijnego na wsi polskiej — 1965 r.
6. Ks. Franciszek Piechota, Katechizacja w diecezji wrocławskiej w świetle ustaw synodalnych w okresie od połowy XIII wieku do połowy XVII wieku — 1966 r.
7. Ks. Antoni Podleś, Dzieje czterdziestogodzinnego nabożeństwa w Polsce — 1966 r.

Wszystkie wymienione prace (maszynopisy) znajdują się w archiwum uniwersyteckim.

Na zakończenie należy podkreślić, że sekcja teologii pastoralnej, jakkolwiek istnieje dopiero dziewiąty rok, to jednak ma już na swoim koncie do odnotowania poważny dorobek. Złożył się na niego wkład zarówno pracowników naukowych, jak i studentów. Dotychczasowe osiągnięcia świadczą o różnych kierunkach badań naukowych, w których uwzględnia się teorię i praktykę duszpasterską, problematykę historyczną i systematyczną, teologiczną i socjologiczną rzeczywistość Kościoła. Słusznie podkreślił w swoim sprawozdaniu z r. 1965 ks. doc. Poplatek, że prace badawcze na sekcji pastoralnej „stanowią rzetelny wkład w naukę polską” (art. cyt., s. 20).

W perspektywie rozwoju sekcji należałoby postulować, aby prowadzone prace badawcze z jednej strony zespalały pracowników naukowych różnych specjalizacji wokół tej samej problematyki, z drugiej zaś były bardziej niż dotychczas systematycznie wykonywane w ramach po-

szczególnych specjalizacji. Dzięki współpracy i planowaniu można bowiem należycie pogłębić aktualne dzisiaj problemy duszpasterskie, wymagające naświetlenia z różnych punktów widzenia — teologicznego, historycznego, psychologicznego, socjologicznego itd., wypracować bardziej precyzyjne narzędzia i metody badań, ustalać bardziej skuteczne zasady, dyrektywy i programy działania dla socjotechniki duszpasterskiej w Polsce.